

Oponentský osudek
na doktorskou disertační práci

Ondřej Beránek

Saúdská Arábie mezi tradicemi a moderností – domácí politika, salafijská ideologie a zahraniční vztahy

Práce Ondřeje Beránka vychází z dnes běžně formulované premisy, která považuje Saúdskou Arábii div ne za nejdůležitější arabskou, resp. islámskou zemi. Do jisté míry tomu tak skutečně je, ovšem spíše v ohledu aktuálně politickém, než kulturně historickém nebo islamologickém. Je skutečností, že území Saúdské Arábie je rozsáhlé a nacházejí se na něm strategické zásoby ropy. Proto bylo po druhé světové válce, v době studené války, důležité v geopolitické hře o kontrolu Blízkého a Středního východu a jednu z hlavních rolí hraje i dnes, kdy je klíčovým hráčem ve snaze současné americké politiky o upevnění svého dominantního postavení v regionu. Druhý důvod, proč se dnes na Saúdskou Arábii upírá pozornost západní politologie a historiografie soudobých dějin, vychází z faktu, že na jejím území se mj. nacházejí mj. dvě „hlavní města“ islámské doktríny a kultu a symboly islámské sounáležitosti – Mekka a Medina. Tento fakt je však, po mém soudu, často přeceňován a až příliš automaticky brán za důvod, proč by se měla Saúdské Arábii věnovat na bázi akademického výzkumu zřetelně větší pozornost, než jiným zemím regionu (Sýrie, Irák, Jemen).

Autora disertační práce ovšem nepodezírám z toho, že upadl v pokušení napsat další z mnoha monografií podléhajících „módnímu“ trendu zájmu o Saúdskou Arábii, třeba také jen proto, že – jak se někdy zdůrazňuje – „byla by to první práce svého druhu v češtině“. Jeho hluboký zájem se opírá především o kumulaci osobních zkušeností arabisty a islamologa z dlouhodobého pobytu v Saúdské Arábii, který svou autopsii dále obohatil o jistě užitečný a badatelsky intenzivní pobyt na Harvardově univerzitě. Výsledkem jeho snažení je hutná, dobře strukturovaná práce, která se svým zaměřením přesně nabízí k aplikovanému využití – bude-li ji ovšem „kým aplikovat“. Svou podstatou je kombinací historiografického a politologického přístupu s využitím islamologické analýzy tématu, při níž autor bohatě využil své arabisticko-islamologické průpravy. Soustředil se na vnitřní strukturu saúdskoarabské společnosti v posledních cca 20–30 letech, přičemž sledovaný dějinný úsek zasadil do širšího historického kontextu, především s ohledem na ideové i historické kořeny vzniku království. Autor se správně soustředil na to, co je jeho specializací a v čem „umí chodit“ – na analýzu wahhábovské reformační ideologie a její proměny jakožto státní ideologie Saúdské Arábie, na sociální a politickou roli jejích tvůrců a kultivátorů v současnosti, na dosud málo zmapovanou roli a strukturu opozice, zvláště po válce v Zálivu 1990–1991. Teprve ve třetí části se soustředí na postavení království v kontextu regionální a mezinárodní politiky, ale opět s hlubokým výkladem vnitřních motivů a pohnutek, „proč tomu tak je“.

Autor např. správně poukazuje na ambivalentní postoj saúdskoarabské politické garnitury – na jedné straně šíření wahhábovské ideologie, na straně druhé pragmatický vztah k USA a dokonce Evropské unii. To, spolu s politikou „dvojího metru“, kterou zase vůči Saúdské Arábii uplatňují USA, vytváří ve vnitřní politice i politice mezarabské pro tento stát značné neshody a napětí, jímž lze do jisté míry vysvětlit i ideologickou motivaci vnitřních „neo-

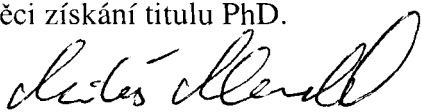
wahhábovských či „neo-ichwánských“ opozičních sil. Podobně bych mohl poukázat na další zajímavé pasáže Beránkovy studie.

Prameny a literatura, které autor předkládá, svědčí o tom, že na téma současné Saúdské Arábie bylo napsáno srovnatelně více monografií a studií, než k dějinám některých jiných arabských zemí. Bibliografie je kvalitní a reprezentativní a – co působí sympaticky a důvěryhodně – autor s většinou uvedených titulů v textu či poznámkovém aparátu skutečně pracuje, což není u některých disertací vždy běžný jev. Přesto v seznamu literatury některé známé tituly postrádám, ale jsou tam naopak takové, které jsem neznal, což jen potvrzuje skutečnost, že o tuto zemi je v badatelských kruzích i mezi „analytiky“ opravdu nadstandardní zájem.

Autorův výklad je formulován místy až příliš narativním způsobem, když např. poněkud žurnalistickým klišé hovoří o „pouštním království“ nebo o tom, že „kalašnikov lze koupit za 5-6 dolarů“. Také v líčení svých osobních dojmů ze studia v Saúdské Arábii zachází možná za rámec vědeckého počínu. Tento „prohřešek“ však lze přičíst jak skutečnosti, že autor má k tématu hodně blízko vzhledem k osobní zkušenosti, kterou nikdy nelze docela zbavit subjektivních emocí, jednak snaze o stylistickou změnu, což je běžné v mnohých amerických publikacích, u prací francouzské provenience by to vlastně ani nepřekvapilo.

Poněkud kýčovitým dojmem působí v úvodních pasážích „poděkování“ – počínaje rodiči a konče kolegou Ťupkem za hodiny strávené s ním diskusemi nad tématem. Jsem si vědom, že americké práce k takovým osobním vyznáním tendují a jakkoli je to dojemné, považuji to za zbytečné a nepřipadné v práci, jejíž autor přece jen pochází ze středoevropské společenskovědní tradice. Tato „výtká“ je ovšem ryze subjektivní a neměla by být autorem chápána jako cynická. Ptám se jen na okraj, zda se v té přemíře vděčnosti tolika odborníkům a přátelům skutečně nenašel jeden řádek (byť formálního) děkuvzdání školiteli – pakliže si je ovšem vůbec zasloužil.

Práci Ondřeje Beránka považuji za hlubokou analýzu vnitřní struktury saúdskoarabské společnosti, za řemeslně dobře odvedenou práci, která by – po jisté redakční úpravě – jistě zasloužila publikovat. V té souvislosti si s radostí dovoluji upozornit na to, že jde o další kvalitní doktorandský výstup z „arabisticko-islamologické líhně“ Ústavu Blízkého východu FFUK. Proto Beránkovu práci vřele doporučuji k obhajobě a postoupení k dalšímu řízení ve věci získání titulu PhD.

Doc. PhDr. Miloš Mendel, CSc.
Orientální ústav AV ČR

V Praze dne 12. června 2007.